

az együttműködés alapját megvető alapszerződéseket a magyar kisebbségek fölött diszponáló szomszédországokkal, a bal-liberális Horn-kormány (1994-98) ezt, Mečiar-ral egyeztetve, már csak folytatta a szlovák pillérrel (1995, elhúzódó pozsonyi ratifikálás mellett). A jobboldali Orbán-kabinet (1998-2002) döntött a határon túli magyarok számára anyaországi szolgáltatásokhoz kapcsolódó kedvezmény- vagy „státusz”-törvényről, amely – akkor éppen ellenzékéből – a szlovák nacionalisták „ízlésébe” ütközött. 2002 utáni visszatérése során ugyanakkor éppen a magyar baloldal szolgált partnerül a Dzurinda-éra mérsékeltbb kisebbségi politikájához. Eközben Orbán vitte – ellenzékéből - népszavazásra (2004) – egyelőre sikertelenül - a határon túli magyarság számára biztosítandó kettős állampolgárság kérdését, és második kormánya tüzte sürgős napirendre a témát, amikor 2010 áprilisában újólag hatalomra került. A kétharmados jobb-közép többség birtokában megszavaztatott új állampolgársági törvény a finisben jobbról előzte Ficóék nemzeti jelszavakban most sem szűkölködő választási kampányát.

Hogy magyarországi oldalról célkitűzés volt-e a szlovák nemzeti retorika erodálása a csúcsrajáratással, nem világos. A választások (2010 június) meglepő eredménye szerint mindenestre újra jobb-közép kormány alakult, persze, messze nem megtört nemzeti ellenzékkel, amely Radičová vezetésével igyekezett ott folytatni, ahol Dzurinda 2006-ban kénytelen volt abbahagyni. Az új kabinet ezúttal is koalícióra lépett magyar párttal – mindenestre a radikálisabb hangra váltott és a választási küszöbön alulmaradt MKP helyett a korábban belőle kivált mérsékelt szárnnyal (Híd). Az MKP leszereplése a magyarországi jobboldal számára természetesen csalódás jelentett, miután a maga részéről ezt a formációt favorizálta. A mérsékelt magyar párt sikere önmagában az érzékenységek eszkalációjával szemben a Szlovákián belüli feszültségoldódás ígértét csillantotta fel. Valóban, az új kormány a friss magyar állampolgársági törvényre a választások előtt adott, visszavágó jellegű pozsonyi válasz élet elvéve, a szomszédáspolitikában is feszültségoldó szándékú gesztust tett, amellelt, hogy a maga részéről is elzárkózó állásponton maradt.

*

A többségi-kisebbségi folyamatok természetesen szerves gazdasági és szociális háttérrel zajlanak. A viszony átalakulási és környezeti válságok mentén sérülékenyebb, felívelő szakaszokon terhelhetőbb. A válságtalajon tenyésző populizmus egyúttal azonban kontraproduktív mindama összefüggésekben, melyeket demagóg retorikájában meglovagol. Nem véletlen, hogy a gazdasági és politikai felzárkóztatás érdemét a jobb-közép erők kormányzásuk nyolc évében (gazdasági és intézményi reformok, uniós csatlakozás, Euro bevezetése) különösebb zászlólobogtatás nélkül hajtot-

ták végre. Fico kormányának szerencsére nem maradt elég ideje, hogy az eredményeket lerontsa, vagy végre talán már felfogta, hogy nem kell ezt tennie; a nemzetieskedésben azonban még ragaszkodott a szimbolikához, míg hirhedt koalíciós társa a régi nótát fújta. Most újabb esély nyílik a szlovák-magyar megbékélésre. A magyarság anyaországán van a sor, hogy felelősségtudatát esetleges túlzásaitól, felesleges sallangjaitól megszabadítva, konszolidált szomszédáspolitikai keretében, korrekt partnere legyen egy mérsékelt szlovák kisebbségi politikának. A konszolidáció uniós elvárás is. Brüsszel szemszögéből eléggé váratlan volt, hogy a szlovák-magyar etnopolitikai konfliktus az országok EU-csatlakozását követően is folytatódna, sőt még inkább elmérgesedne. Mindenekelőtt azonban a két nemzet előmenetele sínlyi meg az áldatlan viszonyt.

Komáromi Sándor

Új korszak a regionális bajor-cseh kapcsolatokban

Kastler, Martin: Eine neue Ära zwischen Bayern und Tschechien. = Politische Studien, 61. Jg. 2010. 432. no. 95-104. p.

A 300 kilométeren át húzódó bajor cseh-határ két oldalán a vasfüggöny lebontásával a kelet-, illetve a nyugat-európai tömbön belüli peremhelyzetből két régi ismerős került ismét egymás közelébe, noha a helyüket nem változtatták: Bajorország mint német szövetségi tartomány és Csehország. Az új közelség a régi ismerősöket az egykor volt szoros kapcsolatok újravételére predesztinálta, ami a kiűzött cseh- vagy szudétánémetek emlékezetéből fakadó gátlások oldódásával nem sokat váratott magára. Önmagában a cseh-bajor történelmi viszony sem árnyékmentes. Bajor-frank demográfiai forrásokból eredt, utóbb már Habsburg-ausztriai közvetítéssel, a korai Csehország elnémetesedése, ami a 19. századvégi bécsi diktátum és 20. századi Csehszlovákia viszonyaira már politikai terhet rótt. De a lakosság összetételétől függetlenül a cseh territórium élénk együttműködésben és értékcserében élt a bajor-frank területekkel. A náci-megszállás, majd ennek a helyi németiségen való megvétele pedig tágabb német összefüggések mentén és nem a szűkebb bajor-cseh viszony terhére ment végbe. A sikok megkülönböztetése jegyében vezetett Václav Havel csehszlovák államelnök első németországi útja is, mindjárt 1990 januárjában, Bonn helyett először Münchenbe. Itt „erkölcstelen tettként” bélyegezte meg a nagylétszámú német kisebbség önkényes kiűzését. Németország ennél természetesen többet

várt, erre utal a válaszlátogatások elmaradása: bajor kormányfő azóta sem tette be a lábát Prágába. A regionális gazdasági, kulturális és civil kapcsolatok felvétele pedig a 90-es évek közepétől a Benes-dekrétumok tartalma és aktuális érvénye körül magasabb szinten bonyolódó vitáktól függetlenül ugyanakkor megindult, és mind nagyobb sebességre váltott.

A szélesedő kapcsolatok kezdőkörét a közvetlen határmenti együttműködés kibontakozása fémjelezte. A kereteket már a kezdetektől eurorégió szintű szerveződések is kínálták. A bajor-cseh határ vonalában korán létrejött két eurorégió: északon a Szászországra is átnyúló Euroregio Egrensis (Eger város nevééről, csehül: Cheb, 1993), délebbre a Bajor Erdő – Cseh Erdő régió (1994), amely Inn folyó alsó szakasza irányában 2004 óta alsó-ausztriai részekre is kiterjed. A nagyívű célkitűzések megvalósítását a helyi önerő mellett állami, valamint uniós források segítik. A humán erőforrások sorában egyébként nagy jelentőségű a szudétánémet háttérű személyek és családok szerepe az 1945-ben elűzöttek leszármazotti köréből. A két eurorégió tevékenységi körével és számos független közös vállalkozással, közös érdekeltiséggel képviselt gazdasági volumen (számokban) a tartományi összes értékhez való viszonyában bajor szempontból sem jelentéktelen, cseh szempontból pedig egyenesen jelentős arányú; a nagyságrendet jellemzi, hogy a bajor gazdasági minisztérium 2007-ben prágai képviselést nyitott a Német-Cseh Ipari és Kereskedelmi Kamara keretében. Kereskedelmi területen jelentős eseményre került sor a 2007. évi Bajor Országos Kiállítás- és Vásárral, melyet „Bajor és Csehország másfél évezredes (!) szomszédságának” szenteltek.

Imponáló együttműködésekre figyelhetünk fel az oktatás, a kultúra, az igazgatás, a közlekedés területén is. A meglévő kapcsolati körökön belül és szélesebb sávban a bajorországi nyelvoktatás súlyt helyez a cseh nyelv elsajátításának lehetőségére (egyedül a szakiskolákban akár kötelezően választható idegennyelvként), és ugyanez tapasztalható a határ másik oldalán német viszonylatban. Adott szakmai posztokon a partner nyelvének megfelelő ismerete egyre szigorúbb gyakorlati követelménnyé válik. Az iskolai és a kulturális szféra szélesedő kapcsolatai (tanulócserék, tudásversenyek, közös rendezvények, fesztiválok) mellett figyelemre méltó együttműködési program indult a rendészeti szektorban, például – 2007-től rendszeres határőrizet nélkül is – egymás területén az illegális tranzitforgalom közös kiszűrésére. Ennek összefogására a francia-német határmenti gyakorlatot követve nemrégiben szövetségi-német – bajor – cseh biztonsági állomást is nyitottak. A határforgalom felszabadulásával széles távlatok nyíltak meg a közlekedési infrastruktúra közös fejlesztését illetően. A vasfüggönnyel elvágott és mindkét oldalon omladozó utak és vaspályák szanálása vagy helyreállítása kezdettől fogva rengeteg munkát ad. Befejezés előtt áll a

Nürnberget Prágával összekötő, a történelmi Via Carolinát mai viszonyokra adaptáló autópálya megépítése.

Az együttműködés itt csak vázlatosan jelzett, alulról jövő és egyre szélesedő pezsgése, amit az életgyakorlat kényszerít ki, idővel remélhetőleg a reprezentatív politikai szereplőket – mindkét oldalon! – is lassan ráébreszti: levetve a politikai doktrínák béklyóit, a sérelmi múlt tisztázatlan örökségét is üdvözítőbb lesz mindkét oldalon rendezni.

Komáromi Sándor